

POD PROTEKTORATEM
ZWIĄZKU P. O. W.

WYSTAWA
PEJZAŻÓW
ZUŁOWSKICH
ZENONA
KONONOWICZA

Kolekcja
Emila Kornasia

POD PROTEKTORATEM
ZWIĄZKU P. O. W.

WYSTAWA
PEJZAŻÓW
ZUŁOWSKICH
ZENONA
KONONOWICZA

Kolekcja
Emila Kornasia

CM ICEK 326679

SKŁADANO I TŁOCZONO CZCIONKĄ ADAMA PÓLTAWSKIEGO
W DOSWIADCZALNEJ PRACOWNI GRAFICZNEJ SALEZJAŃSKIEJ
SZKOŁY RZEMIOŚŁ W WARSZAWIE, ULICA LIPOWA 14

Wpisano do Księgi Akcesji

Akc. Dł nr 40 /201/ em

«MAJĄTEK ZUŁOWO, należący do gminy Podbrodzkiej (dawnej Michałowskiej) powiatu Święciańskiego, jest oddalony o 64 kilometry od Wilna, a 14 kilometrów od stacji Podbrodzie. Od Podbrodzia zaś do Wilna 60 kilometrów. Środki lokomocji od stacji Podbrodzie do maj. Zułowa nie są wyśmienite. Droga, którą trzeba przebyć furą – te 14 kilometrów, miejscami prosto jest niemożliwa i wygodniś kłębny napewno, potłukłszy sobie mocno siedzenie na takiej furze o ciężkich masywnych kołach. Lecz ja, przyzwyczajony do wszystkiego, nie odczuwałem ani złej drogi, ani gorszej jeszcze fury. W drodze do Zułowa nie słyszałem nawet, co mi woźnica opowiadał. Całą uwagę moją pochłaniał piękny widok, jaki rozciągał się przede mną, gdy wyjechaliśmy za miasteczkiem Podbrodziem na trakt duży, który wiedzie od Podbrodzia do Święcian i het jeszcze dalej. Po szerokiej drodze śliczne się rozłożyły brzozy, uciekają nam, uciekają i giną w perspektywie. Nie spostrzegłem się, jak przejechaliśmy jakieś miasteczko, raczej wieś lub osadę. Zapytuję «co to jest»? Odpowiada woźnica mniej chętnie, bo przedtem spostrzegł, że z tego, co opowiadał, dotychczas nic nie słyszałem. «Heto jest, panoczek, miasteczko, ale jakoje tam miasteczko, heto jest

wioska Powiewiórka». Przejechaliśmy ona Powiewiórkę śliczną, kościółek mały drewniany, ale jak malowniczy i piękny». Zacytowałem ten opis drogi z notatnika malarza Zenona Kononowicza, który latem i jesienią zeszłego roku w Zułowie rozłożył swą kwaterę i stamtąd przywiózł imponujący dorobek dwustu bezmała pejzaży malowanych częściowo olejno na płótnie, w większości temperą na płóciennym papierze. Wszystko w Zułowie oddycha wspomnieniami dziecinnych lat Marszałka. Bo to były te dobre czasy, o których starzy ludzie tamtejsi opowiadają, kiedy był dwór, kiedy byli państwo. Potem gdy państwo Piłsudscy wyjechali z Zułowa, przyszli nowi, czasowi, nabywcy, przyszli dzierżawcy i wszystko zaczęło szybko chylić się ku upadkowi i ruinie. W owym uroczym kościółku wiejskim w Powiewiórcie staruszek proboszcz ks. Wolański, który spoczywa na miejscowym cmentarzu, chrzczył Marszałka, tu Marszałek przystępował do pierwszej Komunji. W murowanej samotnej stuletniej już kapliczce, opatrzonej wzruszającą wierszowaną inskrypcją w strofach tchnących echem klasycyzmu, a odbudowanej po zniszczeniu czasu wojny staraniem oficerów i żołnierzy 5 kompanji 5 p. p. Leg. w połowie 1919 roku, pocho-

wani są Michałowscy: pradziad i dziad (wuj matki) Marszałka; od Michałowskich cała gmina Podbrodzie zwała się niegdyś Michałowska, a ich dobra Michałowszczyzną.

Opowiadał p. Kononowiczowi dawny służący zułowskiego dworu staruszek Pilwin, który zmarł w końcu lutego b. r., że kiedy «panicz Józef» a dzisiejszy Marszałek przyjechał do Zułowa odwiedzić kaplicę po jej odnowieniu, zapytał się Marszałka: czy panoczek wróci nazad?. «Nic tutaj ciekawego — odpowiedział mu Marszałek — ale w rodzonej stronie i wiatr pachnie». A osmdziesięcioletnia staruszka Pilnowa pytała naiwnie, czy naprawdę «Pan Józef» tak dobrze się ma, że nie chce wracać do majątku. W pejzażach Zułowskich przewijają się wspomnienia dzieciństwa Józefa Piłsudskiego. Zmieniło się wiele, poszło w ruinę od tamtych czasów, «lecz piękno — pisze Kononowicz — nie uleciało przez to z tego zakątka». Krajobraz został ten sam: napozór monotony, smutny, w rzeczywistości jakże różnorodny i bogaty krajobraz litewski. Niebo zawsze zasnuwane chmurkami, wielkie samotne drzewa, piaszczyste góry, świeżą zielonością weselące się zagaje i czyste ciemne smugi wody. Oto rzeka

Mera, oto jezioro Piorun, nad którym długie godziny spędzał Marszałek z rodzeństwem, łowiąc ryby i w którym się topił, wyjechawszy na nie w dziurawem czółnie. Rybak Masiewicz pamięta jak jego ojciec i brat starszy drugą łodzią wyjechali na jezioro i paniczów przemoczonych do brzegu przywieźli. Trzeba było ubrania wyżymać i suszyć, a panicze przykazywali, żeby ten wypadek w najgłębszej tajemnicy zachować. A to lipa prześliczna, ogromna, dziwnie rozłożysta, pod którą Marszałek lubił siadywać, to sosna, którą sam posadził. I ten domek, w którym mieszkali państwo Piłsudscy po pożarze dworu. I ten «wiatr który w rodzonej stronie pachnie». Oprócz krajobrazów, w swej ciekawej kolekcji wystawia Kononowicz kilka interesujących portretów mieszkańców Zułowa związanych niegdyś z dworem Państwa Piłsudskich: rybaka Masiewicza, Pilwinów, Marcjaniny Masiewiczowej, dawnej niani dzieci pani Kadenacowej, siostry Marszałka.

Pejzaże Kononowicza, w których zamknął on swe wrażenia z Zułowa dzisiejszego, są dziełem wysokiego poziomu wiedzy malarskiej i dużej dojrzałości artystycznej. A co stanowi ich najbardziej charakterystyczną chyba cechę — to ogromna

świeżość i wrażliwość odczuwania przyrody. Ten sam motyw powtarzany kilka razy w różnych okolicznościach, o różnych porach dnia daje w odmiennej tonacji, w odmiennym ujęciu, tyle głęboko uchwyconych istotnych różnic, że nie tylko nie nuży zupełnie oczekiwaną monotonią, ale tembardziej zaciekawia bogactwem nastrojów i malarzkich rozwiązań. Kononowicz potrafi wydobywać wewnętrzny wyraz otaczających go przedmiotów i zjawisk. Ale bo też sam potrafi ten wyraz zobaczyć i zaobserwować tam, gdzie mniej bystry i wrażliwy obserwator przeszedłby, być może, obojętnie. To nie są tylko na gorąco chwytane, obiektywnie ściśle studia pejzażowe. Mimo ogromnej ich liczby, każdy z tych żułowskich krajobrazów – to skończona, przemyślana, głęboko odczuta kompozycja pejzażowa, kolorystycznie niezależna i indywidualna.

Antoni Wieczorkiewicz

1. Ogólny widok Zułowa	tempera
2. Najstarsze budynki w Zułowie	„
3. Browar w Zułowie	„
4. Mostek koło młyna	„
5. Widok młyna ze wzgórza	„
6. Widok młyna od strony rzeki Mery	„
7. Widok Zułowa z drogi od wsi ^o	„
8. Widok z drogi do Podbrodzia	„
9. Z drogi na Podmerańce	„
10. Widok na rzekę Merę (I)	„
11. Trakt święciański	„
12. Drzewa w pobliżu młyna	„
13. Widok na rzekę Merę (II)	„
14. Rzeka Mera w jesieni	„
15. Widok młyna z drugiego wzgórza	„
16. Widok na rzekę Merę (III)	„
17. Ogródek koło czworaków	„

18. Widok młyna od strony drogi	tempera
19. Dawna kuźnia	„
20. Drzewa nad Merą	akwarela
21. Wierzba za rzeką	tempera
22. Poranek nad Merą	„
23. Widok z Podbrodzia	„
24. Za rzeką	„
25. Szkic z Zułowa	„
26. Jezioro Piorun (brzeg lewy)	„
27. Szkic z nad Mery	„
28. Wędzarnia	„
29. Budynki w Zułowie	„
30. Szkic z pod Święcian	„
31. Budynki za rzeką	„
32. Młyn w Zułowie	„
33. Most na Merze	„
34. Drzewa Zułowskie	tłusta tempera
35. Z nad Mery	tempera
36. Drzewa za rzeką	„
37. Trakt święciański	„
38. Złamane drzewo	„
39. Tratwy na Merze	„
40. Niebo w Zułowie (I)	„

41. Miejsce dawnego pałacu Piłsudskich	tempera
42. Las w Zułowie	„
43. Widok Zułowa (I)	„
44. Niebo w Zułowie (II)	„
45. Wędzarnia	akwarela
46. Za mostem	tempera
47. Zachód słońca nad Merą	„
48. Widok Zułowa (I)	„
49. Niebo w Zułowie (III)	„
50. Widok z pod Wilna (I)	„
51. Widok z pod Wilna (II)	„
52. Miejsce dawnego pałacu Piłsudskich z widokiem na najstarsze budynki z za Mery	„
53. Miejsce dawnego pałacu Piłsudskich z frontu	tłusta tempera
54. Powiewiórka	tempera
55. Brzozy w Zułowie	„
56. Pochylone brzozy nad Merą	„
57. Chatka za rzeką	„
58. Widok na budynki z za rzeki Mery	„
59. Powiewiórka w dzień świąteczny	„
60. Szopa za rzeką	tłusta tempera

61. Drzewa za rzeką Merą	tlusta tempera
62. Widok na czworaki z mostu	gwasz
63. Dawne budynki dworskie	„
64. Kościółek w Powiewiórce	tlusta tempera
65. Krzyż w Zułowie (I)	tempera
66. Browar w Zułowie	gwasz
67. Słoneczniki w Zułowie	tlusta tempera
68. Widok młyna z piaskowej górki	„
69. Widok Zułowa (III)	gwasz
70. Bocianie gniazdo	tempera
71. Zułów w dzień słoneczny	„
72. Drzewa przy kuźni w Zułowie	gwasz
73. Lipa	„
74. Drzewa za rzeką Merą	tempera
75. Za Merą	„
76. Młyn	„
77. Krzyż w Zułowie (II)	„
78. Wierzby nad Merą	„
79. Zachód słońca w Powiewiórce	„
80. Budynek, w którym obecnie mieści się szkoła	tlusta tempera
81. Kapliczka, w której spoczywa dziad Marszałka Michałowski	tempera

82. Topola w Zułowie	tempera
83. Wędzarnia z roku 1872	„
84. Ulubione brzozy Marszałka	„
85. Sosna sadzona ręką Marszałka	„
86. Brzoza w jesieni	„
87. Drzewa za rzeką Merą	„
88. Czworaki	„
89. Najstarszy domek w Zułowie	„
90. Jezioro Piorun w dzień pochmurny (lewy brzeg)	tłusta tempera
91. Zachód słońca w Zułowie	„
92. Jezioro Piorun (prawy brzeg)	tempera
93. Krajobraz jesienny z Zułowa	tłusta tempera
94. Drzewka za rzeką Merą	„
95. W drodze do jeziora Piorun	„
96. Widok ogólny na majątek Zułów od strony młyna	„
97. Jezioro Piorun podczas zachodu słońca	tempera
98. Kościół w Powiewiórce z boku	„
99. Drzewka za Merą w dzień pochmurny	„
100. Budynki w Zułowie	tłusta tempera
101. Złamane drzewko na tle budynków	„

102. Ogólny widok majątku od strony
wioski tempera
103. Wierzba nad Merą „
104. Pierwsza kładka na Merze „
105. Most do młyna „
106. Pastwisko w Zułowie tłusta tempera
107. Czworaki widziane od strony rzeki tempera
108. Pagórek w pobliżu kładek na Merze „
109. Andrzej Masiewicz — rybak
z Zułowa (I) tłusta tempera
110. Młyn „
111. Ogólny widok Zułowa od strony
rzeki tempera
112. Domek z majątku Zułowa widziany
z za rzeki „
113. Widok na mostek od strony
krzyża tłusta tempera
114. Droga do piaskowej górki tempera
115. Wierzby nad Merą tłusta tempera
116. Widok na jezioro Piorun tempera
117. Chatka Pilwina tłusta tempera
118. Drzewa w Zułowie w mglisty dzień „
119. W drodze do jeziora Piorun „

120. Najstarsze budynki w Zułowie (widziane od strony rzeki) tłusta tempera
121. Ogólny widok na majątek Zułów od strony krzyża tempera
122. Widok na jezioro Piorun w jesieni tłusta tempera
123. Typ wiejski z Zułowa „
124. Miejsce dawnego pałacu tempera
125. Rzeka Mera w pochmurny dzień tłusta tempera
126. Pilwin, dawny służący dworski, zmarły 27.II.34 r. tempera
127. Budynki za rzeką Merą „
128. Widok na młyn z piaskowej górki tłusta tempera
129. Andrzej Masiewicz – rybak z Zułowa (II) „
130. Jesień w Zułowie „
131. Jezioro Piorun w czasie deszczu „
132. Mostek w Zułowie „
133. Świt nad Merą „
134. Marja Masiewiczowa, dawna niania dzieci Pani Kadenacowej „

135. Kaplica w Zułowie	tempera
136. Najstarsze domy Zułowa w zimie	„
137. Droga do jeziora Piorun w pochmur- ny dzień	„
138. Rzeka Mera w jesieni	„
139. Most w Zułowie	„
140. Baba z Zułowa przy prądce	„
141. Trzy topole	„
142. Wędzarnia w zimie	„
143. Wędzarnia od strony przybudówki	„
144. Budynki za rzeką	„
145. Drzewa w Zułowie	olejny
146. Kościółek w Powiewiórce	„
147. W drodze do Zułowa zimą	„
148. Jezioro Piorun	„
149. Rzeka Mera koło Zułowa	„
150. Las Zułowski zimą	„
151. Droga do majątku Zułowa	„
152. Kapliczka, gdzie spoczywa dziad Mar- szałka Michałowski (I)	„
153. Widok na Zułów z mostu	„
154. Widok na Zułów od strony rzeki Mery	„
155. Jesień w Zułowie	„

156. Widok na młyn	olejny
157. Widok na młyn z piaskowej górk	„
158. Gród księdza T. Wolańskiego na cmentarzu w Powiewiórce	„
159. Wjazd do Zułowa	„
160. Kapliczka, gdzie spoczywa dziad Marszałka Michałowski (II)	„
161. Widok na Zułów od strony młyna	„
162. Widok na Zułów z drogi od Żejm	„
163. Dwa drzewka zułowskie zimą	„
164. Ogólny widok Zułowa	„
165. Bociany w Zułowie	„
166. Ruiny wołowni	„
167. Niebo w Zułowie	„

Ogólny widok Żułowa

Ogródek koło Czuoraków

Szopa za rzeką

Kapliczka gdzie spoczywa dziad Marszałka, Michałowski (I)

Miejsce dawnego pałacu Piłsudskich

Domek, w którym mieszkał Marszałek po pożarze pałacu

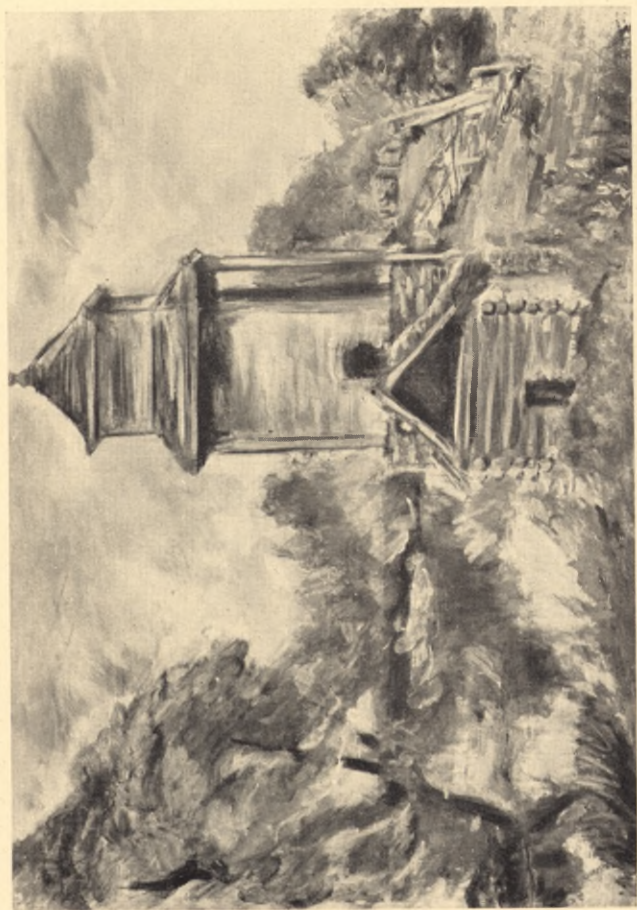
Krzyż w Zułowie (I);

Widok na młyn z piaskowej górki

Jesień w Zuloście

Wędzarnia z roku 1872

Widok na rzekę Mere

Kościółek w Powiewińcu

Widok na młyn z piaskowej góry

Jeziro Piorun

Grób księdza T. Wolańskiego na cmentarzu w Powiewiórcie

Kaplica, w której spoczywa dziad Marszałka, Michałowski

Sosna sadzona ręką Marszałka

Brzoza pod którą siadywał Marszałek

ERRATA

Na str. 5 wiersz 13 od dołu zamiast «Pilnowa» winno być «Pilwinowa».

Na str. 16 przy nr. 158 zamiast «Gród» winno być «Grób».

Przy ilustracji 8-ej zamiast «Widok na młyn od strony górki» winno być «BUDYNKI W ZUŁOWIE».

50
Wojewódzka Biblioteka
Publiczna w Opolu

CM KEK 326679

000-326679-00-0